

מגילה כז

משה שווערד

1. ספר שפתי חכמים

שמי שלל שנה רק הלכות היינו נשניות ונרייתות, ת"ח מיקרי ודוק: מבי כניסחא לני רנן שרי וכו'. לפי שקדוכה צית המדרש קצועה יתירה מקדושת צה"כ (ש"ע ס"י ל' ק"י"ח). ח"נ התפלה יש לל קלצה, משא"כ הורה ורגית צה יונס וזילה:

2. מצפה איתן מסכת מגילה דף כו עמוד ב

אמר רב פפי משמיה דרבא מבי כנישתא לבי רבנן שרי מבי רבנן לבי כנישתא אסור ורב פפא משמיה דרבא מתנה איפכא. לכאורה קשה אהא דרב פפא מהא דא"י בשבת (דף י) דרבא חזייה לר"ה דקמאריך בצלותיה ואמר מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה. משמע דרבא ס"ל דתורה עדיף מתפלה ואיך מתיר מבי רבנן לבי כנישתא הא מורידו מקדושתו. וי"ל דרבא לטעמיה דאמר במנחות (צט) דאפי' לא קרא אלא ק"ש שחרית וערבית קיים לא ימוש ומש"ה לדידיה בי כנישתא עדיף מבהמ"ד דשם איכא נמי תורה בק"ש. וס"ל דגדולה ק"ש בעונתה. וכיון דמקיים בזה לא ימוש איכא ביה עדיפות שמתפללין בו. ומ"מ רב פפי ס"ל דבהמ"ד עדיף שמגדלין בו תורה ברבים ולומדים תורה שבע"פ משנה וגמ' ועוד דמוטב להאריך

בתורה מפני שהוא חיי עולם. ועוד דזכות עסק תורה התפלה נשמעת כדאי' במדרש תנחומא פ' אמור והא דאמר ר' מני בברכות (דף י) דגדולה ק"ש בעונתה מת"ל ל"ק להא דרב פפי כאן דהתם מקריאת תורה שבכתב קאמר אבל שבע"פ עדיף. ואפשר דלא ס"ל לדר' מני כלל וכן הפוסקים לא זכרוהו. ובירושלמי שם איתא דבעונתה היא כמשנה דעדיפא מתורה לרשב"י ולרבנן הוי כתלמוד. ומשמע דלרשב"י תלמוד עדיף מק"ש בעונתה:

3. שערים מצויינים בהלכה

דף כז. כוותיה דרב פפי מסתברא דאמר ריב"ל ביהכ"נ מותר לעשותו ביהמ"ד. יש לדקדק מאי לשון "מסתברא" דקאמר, הרי בפירוש אמר כרב פפי. ונ"ל משום דרב פפי אמר מביהכ"נ לביהמ"ד מותר, ואיפכא לא, אבל ריב"ל אמר סתם דמותר לעשות מביהכ"נ ביהמ"ד, ולא אמר דאיפכא לא, ואפשר דמתיר תרווייהו, ולכן קאמר "מסתברא" כלומר דהא אומר דזה מותר, ולא אמר דה"ה השני, ומסתברא כיון דאמר דמותר מביהכ"נ לביהמ"ד, הרי דגילה לנו מאי דמותר, ומדשתיק מסתברא דאיפכא לא. ועי' מש"כ עוד בשפת אמת. ועי' במג"א

4. תוספות מסכת מגילה דף כז עמוד א

כוותיה דרב פפי מסתברא - מהכא משמע דהלכה כר' יהושע בן לוי לגבי דר' יוחנן מדמייתי ראייה דהלכה כרב פפי משום דרבי יהושע בן לוי קאי כוותיה אף על גב דרבי יוחנן פליג עליה.

5. חידושי הרשב"א מסכת מגילה דף כז עמוד א

מיהא דאמר רבא מסתברא דאמר ר' יהושע בן לוי בית הכנסת מותר לעשותו בית המדרש. איכא מרבואתא ז"ל דדייק דר' יהושע בן לוי ור' יוחנן הלכה כר' יהושע בן לוי דהא רבא מייתי סיעתא מדר' יהושע בן לוי ואף על גב דפליג ר' יוחנן עליה.

6. ספר שפתי חכמים

בית ה' זה צית המקדש. וצורך דרש י"ל "צית ה' ר"ל "צית שכזכר וכסמע צו ה'. ר"ל סס המפורש צפירוש, "זה "צית" המקדש טהרי רק צצית המקדש מיתנין להזכיר סס המפורש כפרס"י (טמות כי כ"א). זכעין זה פיי הא דתנן (מעטער סני פ"ה וי"צ) טמעתי "צקול ה' אלקי, הנצחיו לצית הנצחיה עי"ט. ובאגדה "צית" ה' נקרא כל צית טעונדין צו ענודת ה', זה "צית" המקדש כמזון: **בית** המלך אלו פנצרין של מלך ואת כל צתי ירוסלס כוונענען.

7. בן יהוידע על מגילה דף כז/א

מקום שמגדלין בו תורה. קשה אמאי נקטי קרא לבסוף, והוה למימר בית ה' וכל בית גדול ובית המלך ובתי ירושלם. ונראה לי בס"ד כיון שהוא מקום שמגדלים בו תורה לא היה יכול לשרפו כי אש התורה שהיה בו דוחה אש זרה של הדיוט, ורק אחר ששרף בית המלך וכל בתי ירושלם, שלא נשאר מושב בעיר שישבו שם כדי שיבואו לבית המדרש ללמוד תורה, דנמצא בטל מבית המדרש אש תורה מכאן ולהבא, אז היה יכול לשרפו בעבור החטא, ולכן נקטיה לבסוף שנשרף לבסוף. ולמאן דאמר מקום שמגדלין בו תפלה נמי י"ל ששרפו לבסוף, אחר שלא נשאר מושב בעיר, כי גם התפילות יש בהם כח לדחות הפורענות. ונראה לי דמאן דאמר מקום תפלה בא להוסיף, דסבירא ליה בית גדול קאי על מקום תפלה גם כן. וסבירא ליה שבית המקדש ובית תפלה לא שרפו אלא לבסוף, מפני שבמקום תפלה גם כן קובעים שיעור שעה אחת בעסק התורה שהיא אש, ולכך דוחה אש הדיוט...

מיהו בעיקר דברי המאמר כאן יש להעיר, דבשלמא למאן דאמר מקום שמגדלין בו תורה ניהא לשון גדול מפני ששם נעשים תלמידי חכמים ומפללים זה עם זה, ועל ידי כך יתחדשו כמה הלכות ויהיה בזה גידול ורובי דברי תורה, אך גידול תפלה בבית הכנסת מאי היא, דמאי הפרש איכא בתפלה בין בית הכנסת לבתים אחרים. ונראה לי בס"ד דבבתים פשוטים שאינם בתי כנסיות לא ימצא בהם אלא תפלות של יחידים שכל אחד מתפלל בביתו אבל בבית הכנסת תמצאנה תפלות של רבים ששם יתכנסו ויתפללו וזהו גידול תפלה, ועוד בבית הכנסת כיון שיש צבור מוכרח לומר חזרה והרי כאן יש גידול תפלה ממש, שהתפלה כפולה בלחש ובחזרה, ולא עוד אלא שהחזרה היא גדולה במעלה שהיא בחסד גבורה תפארת ולחש בנצח הוד ויסוד. ואע"ג דבאותו זמן שהוא בבית ראשון עדיין לא תקנו תפלות אלו שיש בהם חזרה קרי להו הכי על שם העתיד, וכהאי גונא איתא בתלמודא במקום אחר. ואומרו יגדיל תורה ויאדיר כלומר מדלא כתיב יגדיל אלא יגדיל הוה ועתידי שתמיד מגדיל תורה על ידי חכמי ישראל בכל דור ודור:

8. חידושי הריטב"א מסכת מגילה דף כז עמוד א

ת"ר לא ימכור אדם ס"ת אף על פי שאינו צריך לו. ואית דגרסי אף על פי שהוא צריך לו כלומר צורך גדול למוכרו. יתר על כן אמר רשב"ג אפי' אין לו מה יאכל ומכר ס"ת ונתן אינו רואה סימן ברכה לעולם, כלומר באותן דמים, [ומינה] שיהא המכר מכר גמור הוא בדיעבד ודמיו מותרין לו לכל דבר ולא צריך עילויה כיון דשלו מכר והרי הוא בזה ככל בני העיר, ומסתברא דכיון שאין לו רשות למוכרו אינו משעבדו מן הסתם בכלל נכסיו ואין בעל חוב גובה ממנו ואם שעבדו בפירוש משועבד כאילו מכרו, והתם תניא (ב"ב קנ"א א') המקדיש נכסיו מעלין לו תפיליו ובס"ת איבעיא לן וסלקא בתיקו ואין מעלין, אלא דהתם דוקא במקדיש דאפשר דכיון דלהקדש אזיל דעתו היה אף על ספר תורה אבל במכר אינו בכלל מכר נכסיו מן הסתם והוא הדין לשעבוד.

9. דף על הדף מגילה דף כז עמוד א

בגמ': איבעי' להו מהו למכור ס"ת ישן ליקח בו חדש וכו'. כתב החת"ס (יו"ד סי' רנ"ד, הובא בקצרה בפתחי תשובה יו"ד סי' ע"ר) דגם אסור למכור ס"ת שקנה כדי לכתוב ס"ת, דאע"ג דעי"ז יכול לקיים מצות כתיבת ס"ת בהידור יותר מ"מ אין זה עילוי בס"ת עצמה. והביא ראיה לזה מהא דמסיק דמהא ליכא למישמע מינה משום דקשיא דיוקא אהדדי, ואמאי לא תירץ דהא דמדויק במשנה דמותר למכור ס"ת כדי לקנות ס"ת היינו בגוונא שיקיים בזה מצות כתיבת ס"ת בהידור.

ומה"ט כתב שם החת"ס דאסור למכור ס"ת כדי לקנות ס"ת מדוייק טפי ומהודרת יותר, כיון שאין הקדושה עצמה מעולה יותר. [ועי' מש"כ לקמן בסמוך מהקרוב נתנאל, ודו"ק].

מיהו הברכי יוסף (יו"ד סי' ע"ר) הביא מהבית דוד (סי' קל"ט) דאם יש עדיפות דכשרות בחדש, מותר למכור ולהפקיד דמיו עד שיקנה חדש, וע"ע בתשוב' בית שלמה (יו"ד ח"ב סי' קע"ג).

ועי' בראש יוסף שר"ל דהא מבע"ל למימר דמותר למכור ישן כדי לקנות חדש הוא משום דיש בוה עילוי קטן. [מיהו לפ"ז קשה מאי בעי למיפשט ממטפחות ספרים דליכא בהו עילוי כלל, והראש יוסף בעצמו העיר כן בהמשך בתו"ד]. כתב הר"ן בתחילת הפרק דמדאיבעיא לן דוקא בס"ת דליכא לעלווי בה, מכלל לן דבהנך אחריני דאיכא לעלווי אסור למכרן וליקח כיוצא בהן, [ועי' בשו"ע סי' קנ"ג סע"ד ב' דעות בוה]. ועי' בקרבן נתנאל [לעיל אות צ'] שתמה דלפ"ז איך קאמר לעיל דמותר למכור ולהחליף ביהכ"נ, והא ע"י החלפה אין כאן עילוי, וכתב דצ"ל דהך חלופה דלעיל היינו שעשה חילוף במטלטלין וחל קדושה עליהן, ובאמת חייב לקנות בהם תיבה או ספרים. עוד כתב דאפשר ל' דהחליפה בביהכ"נ יותר גדול, והוי נמי מעלין בקודש. (פירות תאנה)

10. שערים מצויינים בהלכה

אין מוכרין ס"ת אלא ללמוד תורה. כתב בתשו' הרא"ש (כלל יג סי"ד) דאם גבו מעות לצורך ביהכ"נ מותר לשנות המעות לצורך תלמוד תורה, דזה עילוי קדושה, דאם מוכרין ס"ת ללמוד תורה כש"כ ביהכ"נ, וכש"כ המעות שנדכו וגבו לצורך ביהכ"נ שמשנים לצורך ללמוד תורה, ואם המנדבים קראו תגר על זה לא חיישינן להם, דהא אמרינן במס' ערכין (ו:): כותי שהתנדב מנורה לביהכ"נ אסור לשנותה, משום דכותי מיפעי פעי, אבל ישראל לא פעי, ומבואר דאין דרך ישראל לקרות תגר כנגד דברי חכמים, ואם יש מי שאינו ציית ושומע לדברי חכמים ופעי לא חיישינן לפעיותו. ועי' במג"א (סי' קנג סק"ה).

11. שו"ע אה"ע סימן א

(א) חייב כל אדם לישא אשה כדי לפרות ולרבות. וכל מי שאינו עוסק בפריה ורביה כאלו שופך דמים, וממעט את הדמות, וגורם לשכינה שתסתלק מישראל: הגה - וכל מי שאין לו אשה שרוי בלא ברכה, בלא תורה כו' ולא נקרא אדם. וכיון שנשא אשה עונותיו מתפקקים, שנאמר: מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מאת ה' (משלי יח, כב):

(ב) אין מוכרין ספר תורה, אלא כדי ללמוד תורה ולישא אשה:

12. בית שמואל על אה"ע סימן א

(ב) אין מוכרין ס"ת אלא כדי ללמוד תורה. בכלל זה איתא הספקת תלמידים ובכלל לישא אשה איתא להשיא יתומים כמ"ש בא"ח סי' קנ"ג ושאר ספרים נמי אסור למכור כמ"ש ב"ד סי' ר"ע. וכתב בחלקת מחוקק דוקא משום מצות פריה ורביה מוכרים ספר תורה אבל להשיא יתומה אין מוכרים כי היא אינה מצווה על פו"ר אלא דוקא להשיא יתום מוכרים משום פו"ר מיהו למ"ש לקמן דמוכרים ס"ת לקיים לערב אל תנח י"ל להשיא יתומה נמי מוכרים ס"ת לקיים לשבת יצרה דאשה נמי מצווה על שבת...

13. רשב"א על מגילה דף כז"א

הנחה קאמרת הנחה שאני דלא איפשר דאי לא תימא הכי מוכר היכי כרכינן הא קא יתיב דפא אחבריה. קשיא לי מאי קאמר שאני כריכה משום דהכי מינוטר טפי, ותדע לך דהא קיימא לן מדביק אדם ספר תורה נביאים וכתובים בכרך אחד וכדאיתא בפרק קמא בתרא (יג, ב), ואפי' הכי לכולי עלמא אין מניחין נביאים וכתובים על גבי ספר תורה. ויש לי לומר דהכא מתרין כמאן דאמר התם אין מדביקין אלא תורה בפני עצמה נביאים בפני עצמן וכתובים בפני עצמן. אלא דקשיא דאם איתא הוה ליה למימר הניחא למאן דאמר אין מדביקין אלא למאן דאמר מדביקין מאי איכא למימר. ועוד דאם כן לדידן דקיימא לן כמאן דאמר מדביקין אם כן סלקא לן ראיא מיהא דמניחין תורה על גבי תורה דלא בעינן עילוויא, וצל"ע:

14. ערוך השולחן יורה דעה סימן רפב סעיף כב

דבר שקדושתו קלה אין להניח על דבר שקדושתו חמורה ולהיפך מותר וכן בקדושה שוה מותר להניח זה על זה דאל"כ איפא נמצא מקום להניח כולם ולכן מותר להניח ס"ת על ס"ת וכל כיוצא בזה ומניחין חומשים על נביאים דקדושת חומשים גדולה מנביאים ויראה לי דזהו בחומשים הכתובים בקלף לשם קדושת ס"ת אלא שנחלק לחמשה חומשים ואין בו קדושת ס"ת לגמרי לעניין לקרות בו בציבור ואף שהקדושה אחת היא מ"מ משום כבוד ציבור אין לקרות בחומשין [גיטין ס' א] אבל כשלא נכתבו לשם קדושת ס"ת וכ"ש כשכתובין על נייר וק"ו בחומשין הנדפסין קדושתן שוה עם נביאים ועם כל כתבי הקודש וסייג מצאתי לדבריי ממקור הדין במגילה [כ"ז א] דפירש"י שם וז"ל חומשין ס"ת שאין בו אלא חומש אחד עכ"ל וגם הר"ן כתב שם וז"ל מניחין וכו' כל חומש בפ"ע עשוי כתקון ס"ת עכ"ל ועוד ראה מדברי רבינו הרמ"א בסי' רפ"ג כמו שנבאר שם בס"ד ואין מניחין נביאים על ס"ת וחומשין הנכתבין בקדושת ס"ת ונביאים וכתובים קדושתן שוה לעניין הנחה אחד על השני וכל זה הוא בשני כריכות אבל כשנכרכים כאחד הכל שרי דזה לא מקרי הנחה זה על זה [עי' ר"ן מגילה שם ובגמ' וצ"ע קצת ויש ליישב ודו"ק]:

15. ערוך השולחן יורה דעה סימן רפב סעיף כג

הלומד בספר ורוצה להגביהו אסור להניח ספר אחר תחתיו דזהו בזיון שעושה הספר השני כספסל אא"כ היה הספר השני כבר מונח במקום זה דאז לא מינכרא מילתא [ט"ז סקי"ג] ואם היה צריך ללימודו כמה ספרים מותר להניחם זה על זה [שם] דדרך הלימוד כן הוא וכן לא יניח ספר תוך ספר לסימן [שם] אא"כ משתמש בשניהם ללימודו וכן להטמין חידושי תורה בספר מותר דאין זה בזיון להספר והחזר שהספרים בתוכו אין בו קדושה [ב"י בבדה"ב] אבל הארגז העשוי לספרים והניח בו ספרים הוה תשמיש קדושה וכן הפאליצע"ס העשוי להעמיד עליהם ספרים והעמידו עליהם הוה תשמיש קדושה וכבר נתבאר בסי' רמ"ו שאסור להרהר בד"ת במקומות המטונפים ע"ש:

16. ספר שפתי חכמים

שהלימוד ונציא לידי ונעשה. ואלע"ג דהלימוד גופא ונעשה הוא, שהרי ונקיים צזה ונ"ע ודצרת צס, י"ל צזה היה רק ונעשה ונלות עשה אחת, לכן קאמר שהלימוד ונציא לידי ונעשה, ר"ל לידי קיים כל תרי"ג נלות. ובאגדה י"ל שהרי דצרים שאינו יכול לקיים צוונעשה וצפועל, הלימוד צלצד נחשב לונעשה. כעין זאת תורת העולה כל העוסק צפרשת עולה היא העולה, כאילו הקריב עולה, וכסלמה פריס שפתיכו. א"צ דהא גדול הונעשה יותר מן העושה (צ"צ טי ע"א). ונכאן מוכח שלימוד שלא הציא לידי ונעשה צנוקוס שאפסר, לאו לימוד ויקרי, ושנוור כלל זה: **אשה** כונו לא הוה צראה לצצת יורה. צדיוק הציא

17. תוספות מסכת מגילה דף כז עמוד א

אבל התנו ז' טובי העיר במעמד כו' - קשה דכיון שהתנו ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר למה לי להותירו ואמאי נקטיה והא אפי' בכל הדמים יכולין הן לעשות מה שירצו כדאמר לעיל אפילו למישתי ביה שיכרא ופרש"י לקנות מן הדמים שכר לשתות ויש לומר דנקט והותירו לאשמועינן דאף במותר בעי תנאי דסלקא דעתך דאם קנו מן הדמים דבר קדושה והותירו דמותר לעשות מן המותר כל מה שירצו אפילו בלא תנאי קמ"ל דלא.

18. חידושי הרישב"א מסכת מגילה דף כז עמוד ב

ורבנן אי איכא למיחש [כי האי גוונא נמי איכא למיחש] משום ברוב עם הדרת מלך. שיותר כבוד יש לדברים אלו (כשהקול) [כשהקהל] גדול, אלא דאית לך למימר דכיון דנוהגין בו קדושה דמעיקרא לא חשיבא היא הורדה וכיון דכן הוא הדין מרבים ליחיד.

19. תוספות מסכת מגילה דף כז עמוד ב

רבי יהודה סבר צד אחד ברביית מותר - קשה מאי שנא מלוה סאה בסאה דאמר באיזהו נשך (ב"מ דף סג. ושם) דאסור משום דאיכא צד אחד ברביית דשמא תייקר התבואה ויש לומר דשאני הכא דלא הוי דרך הלואה אלא בתורת מכר אתא לידיה ואכתי קשה מאי שנא ממשכן לו בית משכן לו שדה דאמר התם (דף סה:): דאפי' אמר ליה לכשתרצה למוכרם לא תמכרם אלא לי בדמים הללו ואכל פירות (יותר ממה שהלוה) אסור ואמר רב הונא בריה דר' יהושע דלא כר' יהודה דאי כר' יהודה האמר צד אחד ברביית מותר והכא ליכא כי אם צד אחד ברביית דשמא לא ימכרם וגם הוי הלואה מדקאמר משכן ואפילו הכי שרי רבי יהודה וי"ל דאכתי לא דמי כלל להלואת סאה בסאה דהתם ליכא צד מכר כלל אבל הכא וגבי משכן איכא צד אחד מכר.

20. שערים מצויינים בהלכה

דמותר עפ"י הדין, והם החמירו על עצמם, ולא ביאר כל הדברים שמותר מצד הדין. ובהא דאמר שלא ביטל קידוש היום, וסיפר שהיה לו אמא זקנה שמכרה כפה שבראשה והביאה לו קידוש היום, כזה איתא גם במס' תענית (כד.) עי"ש העובדא. ובענין קידוש היום, הוא משום שהיה יכול לקדש על הפת והטריח עצמו שיקדש על היין דוקא. וכ"כ הרשב"א והר"ן.

דף כז: במה הארכת ימים כו'. בטורי אבן הקשה, דלכאורה בכמה דברים גם מצד הדין אסור, ומה אמרו מעולם לא עשו כן כו', וביאר דבכל הענינים היה איזה מקום

21. דף על הדף מגילה דף כז עמוד ב

בגמ': במה הארכת ימים.

כתב בספר חסידים (סימן רו): אם ראית ת"ח שהאריך ימים דע לך שהוסיף דקדוקים על חבירו דברים שאינם כתובים בתורה, שהרי בפירוש אמרו במסכת מגילה במה הארכת ימים וכו' ואין שם דבר אחד מן התורה, אלא דקדוקים של סברא שאינן של תורה.

ובהגהות מקור חסד (שם): הגם כי שכר מצוה בהאי עלמא ליכא (קדושין ל"ט ב) דמי הקדימני ואשלם (ויק"ר פכ"ז כ), **הנה זהו במצוה חיובית, אבל על מה שהוסיף בהידור מצוה, שכרו אתו גם בעוה"ז**, ע' ב"ק (ט' ע"ב) עד שליש משלו ואינו נפרע לו בחייו, מכאן ואילך משל הקדוש ברוך הוא, שאוכל פירותיהן בעוה"ז, ולכן אמרו עשר בשביל שתתעשר שבת (קי"ט א') לאשר היה יכול לפטור עצמו מהחיוב בהכניסו דרך גגין, ואם הוא מביא עצמו לידי חיוב מקבל שכר גם בעוה"ז. ראה מהרש"א (סוטה י"ד) על אמרם שנתאוה משה לכנוס לארץ ולקיים המצות התלויות בה לקבל אגרא, ובזה יאיר לנו אמרם בברכות (כ"ח א') ר' זירא כד הוי חליש מגירסיה הוה יתיב אפתחיה דר' נתן בר טובי' אמר כי חלפו רבנן איקום מקמייהו ואקבל אגרא, שלכאורה הוי כעושה על מנת לקבל פרס, אמנם הן אינו מחויב בהשתדלות כדי להתחייב בקימה ע' ויק"ר פ"ט ומס' דרך ארץ פ' השלום, וההשתדלות הזו יכול לעשות בכדי לקבל אגרא דר"ז לשיטתו בב"ק שם, וכן אמרם בע"ז (ט' רע"ב) ניזל אפיתחא דבי זונות ונכפיה ליצרן ונקבל אגרא, ובדרושי אגדה הארכת.

22. תוספות מסכת מגילה דף כז עמוד ב

ולא כניתי שם לחבירי - אפילו כינוי דלא הוי גנאי והא דאמרינן (ב"מ דף נח:): **דהמכנה שם לחבירו אין לו חלק לעולם הבא היינו בכינוי של פגם משפחה.**

23. תוספות רא"ש על מגילה דף כז/ב

ולא כניתי שם לחבירי. ותימא ומאי רבותיה והלא כל העולם אסור לכנות שם לחביריהם דבמציעא בפרק הזהב אמרינן אין לו חלק לעולם הבא, וי"ל דאפילו בשם כינוי שאינו גנאי לא כניתי, אי נמי י"ל דלא רצה לומר אפילו בן פלוני דבר אלי כמו שקוראים העולם אלא קוראו בשמו:

24. רמב"ם יד החזקה הלכות תשובה פרק ג

(יד) כל אחד ואחד מעשרים וארבעה אנשים אלו שמנינו אע"פ שהן מישראל אין להם חלק לעוה"ב ויש עבירות קלות מאלו ואע"פ"כ אמרו חכמים שהרגיל בהן אין להם חלק לעוה"ב וכדי וכדאי הן להתרחק מהן ולהזהר בהן ואלו הן המכנה שם לחבירו והקורא לחבירו בכינויו והמלביין פני חבירו ברבים...

25. בן יהוידע על מגילה דף כז/ב

מימי לא השתנתי מים בארבע אמות של תפלה וכו'. נראה לי שלשה אלו הם אזהרות של כיבוד לכך זכה על ידם לזקנה שנותנת כבוד באדם שהכל יכבדוהו בקימה ובכמה דברים וכתוב [ישעיהו כ"ד כ"ג] ונגד זקנינו כבוד.

26. חדושי הרשב"א על מסכת מגילה דף כז/ב

ולא בטלתי קדושת היום. פי' ביין אע"פ שהוא מותר בפת

27. ספר שפתי חכמים

לרש"י ד"ה נחכינחו: ולא בטלתי קידוש היום. פי' כלומר לקדש "על "היין"
"נצנת "וניס "עוז והגס טכנר אמרתי קידוש היום "נחפלה, ומדאוריית' יכל
זזה, אפי' נזהר לקדש על היין: תנא כשנחה הניחה לו ג' "נלות גרזי

28. בן יהוידע על מגילה דף כז/ב

מכרה כפה שעל ראשה והביאה לי קדוש היום. קשה הוא מספר אזהרות עצמו שהיה נזהר ומה שייכות כאן לסיפור זה שמכרה אמו וכו'. ונראה לי דבא להודיע מזה שהיה הוא אדוק ונזהר מאד בקידוש, כי לולא כך לא היתה אמו מוכרת כפה שעל ראשה כדי להביא לו יין לקדוש, אך כיון שיודעת חיבתו ותשוקתו בזה אמרה ודאי יהיה לו צער גדול אם ישאר בלא יין לקדוש היום ולכך מכרה הכפה שעל ראשה. ואמרו אימא זקנה היתה לי קשה מה בא ללמדינו בזה אם היתה זקנה או עודנה קטנה בשנים. ונראה לי בס"ד הוצרך לפרש שהיתה זקנה כדי שלא יאמרו לו השומעין אם היא רצתה למכור בשביל אהבתה בך, אתה איך רצית בכך ולא חסת על כבודה שתשאר בלא כפה. לכך הקדים לומר שהיתה זקנה ולא היתה צריכה לצעיף כי מחמת זקנה אינה יכולה לצאת חוצה, והיה הצעיף מוצנע בתיבה. גם הגיד שהיא זקנה ואינה מקפדת בכך, דרוב הזקנות הולכים בלא כפה שלפעמים מניחות במקום כפה בגד אחר על ראשן יהיה מה שיהיה, ולכך גם הוא לא הקפיד למנעה מלמכור אותה:

29. מהרש"א על מגילה דף כז/ב

ולא בטלתי קידוש היום כו'. לדעת הפוסקים דמקדשין על הפת ק"ק מאי רבותיה דלא ביטל קידוש היום דמסתמא היה לו פת דאין קידוש אלא במקום סעודה וי"ל דלא בטלתי קידוש היום על היין וה"נ קאמר דהביאה לו קידוש היום דר"ל יין:

30. בן יהוידע על מגילה דף כז/ב

שם ואתיתי ביה יין קדושא... וגרסת עין יעקב לא הוה לי חמרא וכו' ואתיתי ביה יין קדושא, ולגרסא זו יש להבין למה בתחלת דבריו קראו חמרא, ובסוף דבריו קראו יין, דיש חמר מדינא דנקרא בשם חמרא בסתם ואינו נקרא יין וזה יהיה בזול. וזה שאמר לא הוה לי חמרא רצה לומר אפילו חמר מדינה, ומשכנתיה להמיינאי ואתיתי ביה יין, ולא קניתי חמר מדינה שהוא בזול:

31. בן יהוידע על מגילה דף כז/ב

יהא רעוא דתיטום בשיראי. נראה לי בס"ד בשכר שמכר המייניה אף על פי שאינו מכסה כל גופו אלא רק מכסה חלק קטן שיעור טפח יזכה להתעשר שיתכסה במעילים חשובים המכסים כל הגוף... ונודע כי הטוב שיבא לאדם מכת תפלת הצדיק לא ינכו מזכותיו בעבורו, ולכך הקפיד רב על זה שלא התפלל עליו לומר וכן למר:

32. דף על הדף מגילה דף כז עמוד ב

בגמ': רב הונא אסר ריתא כו' א"ל יהא רעוא דתיטום בשיראי כו' שמע רב ואיקפד כו' מ"ט לא אמרת לי כי ברכתיך וכן למר. בתענית (כ' ע"ב) איתא שהיו מוציאים רב הונא בעגלה של זהב, והיינו שברכתו של רב התקיים לבסוף כמשמעותו ורב הונא התעשר. ואילו רב מצינו שהי' עני כדאיתא בחולין (פ"ד ע"א), ולכן הקפיד רב על שלא אמר רב הונא וכן למר.

וקפידתו של רב היתה, משום שכל ברכה של גדול הדור עושה רושם למעלה ונעשה עת רצון, ולכן ראוי להמתברך לברך את המברך, ומה שלא הקפיד רב מיד, משום ענוותנותו דרב שלא החזיק עצמו במעלה זו שדבריו עושים רושם ועת רצון בשמים, אולם אחרי שראה שאכן נתקיימה ברכתו בדיוק, העיר לרב הונא שהי' אז צריך לומר "וכן למר". (חזון איש או"ח אחרי סי' קנ"ו מגליונות הגמרא)

33. פתח עינים מסכת מגילה דף כז עמוד ב

מ"ט לא אמרת לי כי ברכתיך וכן למר. יש להעיר דהא אמרו רז"ל כל המברך מתברך ואמאי היה צריך לומר וכן למר. ואפשר דהגם שמתברך יהיה ברכה אחרת אבל אינו מוכרח שיהיה מעין ברכותיו אבל אי הוה אמר וכן למר היה מתברך זו עצמה שברכו יהא רעוא דתטום בשיראי:

34. טורי אבן על מסכת מגילה דף כז/ב

מימי לא עשיתי קפנדריא כו'. וכ"ת מאי רבותא דידיה הא מדינא אסור. י"ל דמיירי בגוונא שישי היתר כגון שהיתה שביל מעיקרא, א"נ שנכנס על מנת שלא לעשות קפנדריא, א"נ בנכנס לבית הכנסת להתפלל למאן דגרס לקמן (דף כ"ט ע"א) דמותר לעשות קפנדריא. מיהו למאן דגרס לקמן הנכנס לבית הכנסת להתפלל מצוה לעשות קפנדריא בע"כ מהאי לא מיירי ר"א כיון דמצוה הוא. והא דקאמר ולא פסעתי על ראשי עם קדוש אע"ג דאיסורא איכא כדאמרינן בפ"ק דסנהדרין (דף ז') מגין לדיין שלא יפסיע על ראשי עם קודש שנאמר לא תעלה במעלות וסמך ליה ואלה המשפטים. י"ל כדאמר בפ"ב דיבמות (ד' ק"ה) גבי ר"י בר יוסי מי שצריך לו עם קדוש יפסיע על ראשי עם קדוש, ובסוף פ"ג דהוריות (דף י"ג) אמרינן תלמיד חכם ובני ת"ח בזמן שרבים צריכים להן מפסיעין על ראשי העם ור"א רבים היו צריכין לו. ומדינא היה שרי אפ"ה החמיר על עצמו. והא דקאמר ולא נשאתי כפי בלא ברכה אע"ג דכהן מברך קוד' נשיאת כפים כדאמרי' בפ"ז דסוטה (דף ל"ט). שמה מתחילה לא תיקנו ברכה קודם נשיאת כפים ור"א הוא דתיקן לברך, דהרבה מצות מצינו שאינן טעונין ברכה. וכן נראה קצת שם בפ"ז דסוטה דמייתי לה להא דשאלו את ר"א ושואל הגמרא מאי מברך משמע דמדור"א אתיא לן דנשיאת כפים צריך לברך:

35. חידושי הרישב"א מסכת מגילה דף כז עמוד ב

ולא נשאתי כפי בלא ברכה. פי' כהן היה ובשעת נשיאות כפים מברך אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לברך את עמו ישראל וכדאיתא במסכת סוטה (ל"ט א') בהדיא דמייתי לה להאי ואמרינן מאי מברך אמר רב חסדא אשר קדשנו וכו'. ולא ידענא מאי חסידותיה בהאי דהא משמע דהאי ברכה חובה היא לכל כהן מברך, ודילמא היא גופה קמ"ל דכל כהן המברך אותה מתברך ומאריך ימים.

36. שערים מצויינים בהלכה

ולא נשאתי כפי בלא ברכה. פרש"י לפי שהכהנים צריכין לברך בא"י אשר קדשנו בקדושתו של אהרן כו'. וקשה א"כ מאי קאמר שלא נשאתי כפי כו', הא מצד הדין צריך לברך. ובביאור הגר"א (סי' קכח סי"ג) כתב דאין הברכה מוכרחת. [ובשו"ע (שם) כתב דאפילו אם הכהן הוא ש"ץ מברך הברכה קודם נשיאת כפים. ובהעמק שאלה (סי' קכה ס"ק יא) האריך בענין זה והעלה שאין להפסיק ולברך הברכה, ולכן קאמר שלא נשא כפיו בלי ברכה, כלומר שלא היה ש"ץ כדי שלא יצטרך לברך ולהפסיק באמצע התפלה.

37. מהרש"א על מגילה דף כז/ב

ואמר ולא נשאתי כפי כו'. דה"א דאין הכהן צריך לברך כיון שאין זו המצוה אלא לטובתן של ישראל שתחול ברכת הקב"ה על ישראל כמ"ש ואני אברכם:

38. תוספות מסכת מגילה דף כז עמוד ב

שאלו תלמידיו את ר' פרידא במה הארכת ימים כו' - קשה דאדרבה היה בזכות שהיה שונה לתלמיד אחד ארבע מאות זימני ונפק בת קול ואמר נאה ליך דליזכי כולי דריה לעלמא דאתי או דליחיי ד' מאה שנין אמר הקדוש ברוך הוא יהבו ליה הא והא (עירובין דף נד:) [1] וי"ל דמעיקרא לא ידע כן עד לבסוף שראה שחיה כל כך.

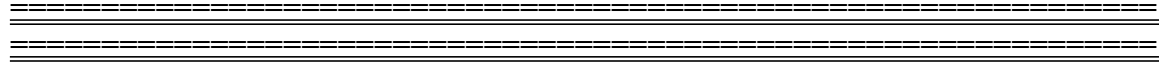
39. תוספות רא"ש על מגילה דף כז/ב

שאלו לרבי פרידא במה הארכת ימים אמר מימי לא קדמני אדם בבית המדרש. תימא דהא גרמא ליה משום דהוה תני ההלכה לתלמידיו ארבע מאה זימני ומשום הכי אורכו ליה שניה וחיה ת' שנה, [2] וי"ל דהך עובדא דהכא קודם לעובדא דהתם, אי נמי דזה הטעם לא היה יודע ר' פרידא עד לבסוף שהאריך ר' פרידא ימים הת' שנים, ולא הבין שהיה מפני שהיה שונה לתלמידיו ת' זימני ההלכה:

40. דף על הדף מגילה דף כז עמוד ב

הגה"ח ר' חיים שאול קויפמאן ז"ל מגייטסהעד הגיד ליישב הסתירה באיזה זכות האריך ר' פרידא ימים אם בשביל שלא קדמו אדם בביהמ"ד, או שלמד עם תלמידו 400 פעם כדאי' בעירובין, דהרבותא היא שמי שכל רגע הי' כל כך חשוב בעיניו עד שלא קדמו אדם בביהמ"ד, ועם כל זה ויתר מזמנו לאחרים ללמדם בינה, זהו הזכות שלמענה האריך ימים. וש"י.

SEE ADDENDUM: PAGES 11-16 .41

1. דף על הדף מגילה דף כז עמוד ב

שכל ד"א תפילתו סדורה בפיו ורחוש מרחשן שפוטתיה. וביחוד סימן טוב הוא במוצש"ק הזה, בראש חודש מרחשוון, שידוע לנו מספר הקדוש אמרי אמת (לובלין), בשם רבינו הקדוש מפרשיסחא צוקלה"ה, טעם לקריאת שם החודש הזה 'מרחשון', שהוא כענין אומרם ז"ל (מגילה כז ע"ב), ד' אמות של הלכה רחוש מרחשון שפוטתיה. לכן, החודש הזה שאחר החודש תשרי, שכל ישראל צועקים בו בתפלות ובקשות - נקרא מרחשוון, שעדיין מרחשוון שפתותינו בתפלה. (תורת אמת להרה"ק מלובלין זצ"ל פר' נח)

2. ספר ארץ הצבי

סימן י"ב	
בעניני בית הכנסת וקדושתו	
<p><u>לאחר מצותן. ובזמן מצוה, יש בהם קדושה של כבוד, כדאמרינן התם ... דנויי מצוה אסור להסתפק מהן כל שבעה וכו'. וכ"כ הרמב"ן בחי' לשבת (כב.). ד"ה וכי נר, דאף דתשמישי מצוה נזרקים לאחר מצותן, מכ"מ בשעת מצותן נוהגים</u></p>	<p>א. בגדר קדושת ביהמ"ד <u>הראשונים נחלקו בגדר דין קדושת ביהמ"ד. דעת הרמב"ן (הו"ד בר"ן למגילה דף ח ע"א בדפי הרי"ף, בד"ה ומאן דשרי) דביהמ"ד עשו אותו כתשמישי מצוה, כסוכה ולולב, שנזרקים</u></p>

בהם קדושה. והשוה חיי הרמב"ן לפ' כירה (מה). ד"ה ואיכא למידק, ומלחמות לביצה פרק ד' (דף יז ע"א בדפי הרי"ף) דאפילו (בסוכה) נופלת נמי קדושתה עליה כל שבעה, דחזיא להקים אותה. כלומר, ועדיין דינה כתשמישי מצוה בזמן מצותן. וכדברי הרמב"ן (שבר"ן הנ"ל) לענין ביהכ"נ, דכל זמן שבני העיר רוצים בו, נוהגים בו קדושה אפילו בחורבנו, שהרי עדיין לא עבר זמן מצותו, וראוי לחזור ולבנותו וכו'.

ועיי"ש בר"ן שכ' ע"ד הרמב"ן, דאין דבריו ברורים אצלי... ולפיכך נ"ל דביהכ"נ... כיון שעיקרו לומר בו דבר שבקדושה, הטילו בו חכמים קדושה מדבריהם וכו'. ועיי' חיי אדם (כלל יז ס"ו) בשם ס' יראים, דקדושת ביהכ"נ דאורייתא היא, ונוהגת בו מצות מורא המקדש מן התורה. וכן דייקו האחרונים שכ"ה גם דעת הרמב"ם, דקדושת ביהכ"נ דאורייתא היא, ממש"כ במנין המצוות שבתחילת ספר הי"ד (ל"ח סה), שלא לאבד ביהמ"ק או בתי כנסיות או בתי מדרשות... שנאמר אבד תאבדון לא תעשון כן לד' אלקיכם [כן שמעתי ממו"ר הגרי"ד סולובייצ'יק שליט"א, וכן הובא בס' שדי חמד ח"א ע' ש"ל במערכת ביהכ"נ]. והוא עפ"י דרשת הגמ' במגילה (כט). עה"פ בס' יחזקאל, ואהי להם למקדש מעט, א"ר יצחק אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל, וס"ל להני ראשונים כסברת הר"ן, דגדר קדושת ביהכ"נ הוא בתורת תשמישי קדושה, ולא רק כדעת הרמב"ן שיש בו דין תשמישי מצוה כל זמן מצותן, אלא דהר"ן בעצמו כתב שרק הטילו בו חכמים קדושה מדבריהם, וס"ל להני ראשונים, מכח הך דרשה דמקדש מעט, שגדר קדושת ביהכ"נ דאורייתא היא, ומדין מקצת מקדושת המקדש.

ב. הגדרת ענין "מקדש מעט"

ובביאור ענין זה דמקדש מעט שמעתי מכבוד מו"ר הגרי"ד ס' שליט"א, דכל ענין המשכן והמקדש הוא להיות לנו מקום מיוחד להועד שם עם השכינה, וענין זה מתקיים בין בביהמ"ק ובין בביהכ"נ, אלא שההבדל שביניהם הוא שביהמ"ק

הוא בית ד', ושמה אנחנו מבקרים אצלו להועד אתו ית', ואילו ביהכ"נ הוא ביתנו, והשי"ת מבקר אצלנו בכדי להועד אתנו. ולזה החילוק התכוון רבא בברכות (סג.) כי ביתו, מה ביתו אקפנדריא קפיד אינש, ארקיקה ומנעל לא קפיד אינש, אף ביהכ"נ קפנדריא הוא דאסור, רקיקה ומנעל שרי. כלומר, ואילו בביהמ"ק אף רקיקה ומנעל אסירי, דבביהמ"ק שהוא בית ד' ואנתנו אורחים אצלו, שייך יותר הדין של מורא המקדש. אבל בביהכ"נ שהוא עפ"י דין ביתנו, והשי"ת מתארח אצלנו להועד אתנו, ולא מיקרי אלא מקדש מעט, מאחר שגם הוא מקום המיוחד להועד עם השי"ת, אך לא נוהג בו דין זה דמקדשי תיראו בכל תוקפו, מאחר שסוכ"ס איננו בית ד' אלא ביתנו, וההלכה רק דורשת שכל הנהגה שאדם רגיל להקפיד שלא תיעשה בתוך ביתו, אסורה היא בביהכ"נ, מכח הך קרא דומקדשי תיראו.

ועיי' משנ"ב (לסי' קנא בשעה"צ אות טו), דלאותם האנשים העשירים דמקפידים בביתם על הרקיקה, א"כ גם בביהכ"נ וביהמ"ד יהיה אסור להם לרוק. ועיי"ש במחבר ס"ח, טיט שעל רגליו ראוי לקנתו קודם שיכנס להתפלל, ומה"ט העיר רבנו, שליט"א, שבימות הגשמים והשלגים, שהולכים ברחובות העיר בגאלאשע"ן ובראבער"ס ע"ג המנעלים, שאסור ליכנס לביהכ"נ בעוד הגאלאשע"ן על מנעליו, דסתם בנ"א מקפידים על כך, שלא ליכנס לביתם עם הגאלאשע"ן, ודין כבוד ביהכ"נ חלוי הוא במה שסתם בנ"א רגילים להקפיד עליו בתוך ביתם, וכגמ' סוף ברכות הנ"ל, עכ"ד. וראוי לעורר ע"ז ברבים, כי אין העולם רגילים לזוהר בזה.

ג. הגדרת ההבדל שבין תשמישי קדושה לתשמישי מצוה

והנה בחילוק הברייתא דמגילה (כו:) שבין תשמישי מצוה שנוזקים, לבין תשמישי קדושה

(1) ועיי' עוד מש"כ בקשר לזה בהערה שבסוף המאמר ביסוד קנין שטר, סי' כח.

שנגזים, דאיתא התם, ואלו הן תשמישי מצוה, סוכה, לולב, שופר, ציצית, ואלו הן תשמישי קדושה, דלוסקמי ספרים תפילין ומוזות, ותיק של ס"ת ונרתיק של תפילין וכו', — צריך להבין גדר ההבדל בזה, איזה חפצא של מצוה דינו כתשמישי קדושה, ואיזה לא. ולכאורה הי' נראה לומר דעיקר שורש ויסוד כל עניני קדושה הוא קדושת התורה², וה"ט דס"ת תפילין ומוזות ומשמייהן דינן כתשמישי קדושה, שבכולם יש בהם קדושת כתב של תורה, או שהם משמשים לכתב של תורה — כנרתיק של ס"ת, וכיס של תפילין. אך בסוכה, לולב, שופר וציצית, שאין להם כל שייכות עם כתב של תורה, אין דינם אלא כתשמישי מצוה. [וכן מתבאר בס' נפש החיים (שער ד' פרק למד).]

ד. גוף ישראל — תשמישי קדושה

ועל דרך זה הי' נראה לבאר ההבדל שבין גוף הישראלי לגוף הנכרי, דליכא מצות קבורה אלא בישראלים ולא בנכרים³ — דגוף הנכרי דינו כתשמישי מצוה, שאף אם בחייו עסק בגופו בז' מצוות ב"ג, מכ"מ לאחר זמן מצותן — נזרקים. משא"כ גוף הישראלי דינו כתשמישי קדושה, ולכך אפילו לאחר מותו, אשר אז אין גופו ראוי עוד לעשות בו מצוות, מכ"מ דינו להיגזז, וזהו היסוד למצות קבורה במת ישראל. וצריך להבין הבדל זה שביניהם, דכמו שהישראל חייב בתרי"ג מצוות, כמ"כ הנכרי חייב בז' מצוות, ומ"ט מחלקינן ביניהם לדון את גוף

הנכרי רק כתשמישי מצוה, ואת גוף הישראלי כתשמישי קדושה.

[ועפ"י יסוד דברינו הקודמים הי' נראה לומר בביאור הבדל זה, דדוקא גוף הישראלי, מפני שלמד תורה, יש בו חלות שם של תשמישי קדושה. אך גוף הנכרי, אף שעסק בקיום ז' מצוותיו, מכ"מ לא עסק בתורה, ואין לו אלא חלות שם של תשמישי מצוה. ואפילו בישראל שהוא עם הארץ, ולא עסק בתורה כלל כל ימיו, מכ"מ קי"ל [ספ"ג דנדה] דבזמן שהולד במעי אמו, מלמדין אותו כל התורה כולה. ואף דאיתא התם, דכיון שבא לאויר העולם, בא מלאך וסטרו על פיו, ומשכחו כל התורה כולה, אין הכוונה דמעשה שנולד, לא נשאר כל רושם ממה שלמד מקודם, דא"כ מ"ט למדוהו מתחילה כל התורה כולה, אם יודעים שלבסוף ישכיחוהו ממנו, ולא ישאר כלום מלימוד זה. אלא ודאי מן ההכרח לומר [כן שמעתי בביאור ענין זה ממור"ר הגריד"ס, שליט"א] דמה שמשכיחין ממנו ידיעותיו בתורה, הכל הוא לתועלת הולד ולטובתו, בכדי שיוכל להיות עמל ויגע בתורה בחייו, ואפילו לא היו משכיחין הימנו ידיעותיו בתורה, מסתמא בין כה וכה הי' שוכח מאליו, דכל תורה שהאדם לומד בלי יגיעה ועמל, אין לו קיום, דבן לילה היה ובן לילה אבד הימנו. ומה שמלמדין אותו לכתחילה, בודאי נשאר רישומו ניכר מזה אפילו לאחר שסוטרין אותו על פיו להשכיחו, דמאותו הלימוד הוא שנוצר ונתהווה בנפשו של כל אדם מישראל האהבה הטבעית

המסותרת להשי"ת, וכדברי התניא (בפרק ט"ו), וכדברי הרמב"ם (בסוף פ"ב מהל' גירושין) בביאור ענין כופין אותו עד שיאמר רוצה אני, שה"אני" האמיתי שלו בודאי רוצה להתקרב להשי"ת ולעשות מצוותיו, וכו' וכו', והדברים ידועים, והרצון הפנימי הזה להתרחק מן העבירות ולעשות את כל המצוות נתהווה בנפשו של הולד עי"ז שמלמדין אותו כל התורה כולה⁴.

[עכת"ד]

עירובין נד

משה שווערד

1. ספר שיחות מוסר

תשל"א

מאמר צב

פרשת שאופטים

הפסק והיסח הדעת

(סכנת בין הזמנים)

בפרשת המלך כתיב: "וכתב לו את משנה התורה הזאת וגו', והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו למען ילמד ליראה את ד' אלקיו" (דברים יז יח-ט). והיינו שחייב המלך לשאת עמו את ספר התורה תמיד, בלי שום הפסק, עד שס"ד בגמ' (סנהדרין כא ב) שצריכה להיות עמו אפילו בביה"כ ובבית המרחץ, אלא דגלי קרא "והיתה עמו וקרא בו" מקום הראוי לקראות בו, יעו"ש.

ומזה למד במסילת ישירים (פכ"ה) שהיסח הדעת הוא מהמפסיד הגדול של קניית היראה, שאינה נלמדת אלא ע"י הקריאה הבלתי נפסקת. ועל כן נצטוו המלך שיקרא בספר התורה כל ימי חייו בלא היסח הדעת כלל, "למען ילמד ליראה את ד'". והיינו שפרשה זו מלמדתנו שצריך כל אדם להזהר מהמפסיד הגדול של היסח הדעת, אלא שהמלך נצטוו ביחוד במצוה זו.

וזוהו האסון שלנו, על מה ולמה אין אנו מגיעים למדרגות גדולות, אף אלה העוסקים בלמוד התורה הק' תמיד, כי היסח הדעת הוא בעוכרנו, ומן הצורך להתחיל כל פעם מחדש, ונמצא שאנו עומדים תמיד בהתחלה.

ומעשה דתלמידו של ר' פרידא יוכיח, שהיה ר' פרידא שונה עמו את פרקו ד' מאות פעם עד שנקלטו הדברים בלבו, ויום אחד היה לתלמיד היסח הדעת באמצע

לימודו ולא נקלטו הדברים אצלו, והוצרך ר"פ לחזור ולשנות עמו מחדש ד' מאות פעמים נוספות (עירובין נד ב). זוהי הסכנה הנוראה שבדבר, ב"היסח הדעת" אחד האדם "שורף" את כל מה שהשיג בעבר, ועליו ללמוד הכל מחדש, ולחזור ולזכות במה שכבר היה בידו מתחילה.

וזהו מה שכתוב אצל אברהם אבינו: "ואברהם זקן בא בימים" (בראשית כד א), היינו שכל ימיו אתו, כל יום וקנינו, כל יום והשגותיו, וע"י שכל יום בחיי אברהם היה מוסיף על היום שקדם לו, הגיע למה שהגיע. וכן בשרה כתיב "שני חיי שרה" (בראשית כג א), ופירש רש"י: "כולן שוין לטובה", והכוונה היא: "כולן" - בלא שום הפסק, כל רגע היה קודש לעבודת ד', והגיעה למדרגת נבואתה הגדולה, "שהיה אברהם טפל לשרה בנביאות". (רש"י בראשית כא יב).

זנה בגמ' פסחים (סו ב) אמרו: "אמר ר"י אמר רב כל המתיהר אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו, אם נביא הוא נבואתו מסתלקת ממנו, אם חכם הוא וכו' מהלל, דאמר מר וכו'", יעו"ש. הלל שהיה שלם במידת הענוה והסבלנות כמבואר בגמ' שבת (לא א), כיון שנכשל באבק יוהרה נסתלקה חכמתו. ועוד איתא בגמ' פסחים (סו): "ר"ל אמר כל אדם שכוּעס אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו, אם ביא הוא נבואתו מסתלקת ממנו, אם חכם הוא וכו' ממה"ש, יעו"ש.

נמצא אם כן שדברים אלו כגאווה וכעס הרי הם הפסק והיסח הדעת לחכמת תורה ולנבואה, ואחרי כן צריך להתחיל הכל מחדש, ואם במשה רבינו והלל הזקן "חכמתו מסתלקת", מה נענה אנו יתמי דיתמי.

2. ספר שיחות מוסר

תמוד	שיחות	מאמר קד	מוסר
			<p>שעתא דא"ל למר איכא מילתא דמצוה אסחאי לדעתך, וכל שעתא אמינא השתא קאי מר השתא קאי מר, א"ל [ר' פרידא] הב דעתך ואתני לך, הדר תנא ליה ארבע מאה זימני אחריני. נפקא בת קול וא"ל ניחא לך דליספו לך ארבע מאה שנין, או דתיזכו אתה ודורך לעלמא דאתי, אמר דנזכו אנא ודרי לעלמא דאתי, אמר להן הקב"ה תנו לו זו זו".</p> <p>הנה ודאי אדם אחר במצבו של ר' פרידא, לא היתה לו היכולת והסבלנות ללמוד עם תלמיד כזה שאינו מבין עד שילמדו עמו ארבע מאות פעם, וגם היה מרגיש ביטול זמן בכך, ומה גם אם אירע שאותו לימוד של ארבע מאות פעמים היה לריק באשמתו של התלמיד שהסיח דעתו, ודאי שהיה כועס על תלמידו, ובדין, שהרי גרם לו איבוד זמן לריק, ולא היה מסכים ללמד אותו שוב. ואילו ר' פרידא לא זו בלבד שהיה מלמדו תמיד ארבע מאות פעמים, ולא חש ר' פרידא לביטול זמנו, אלא אף כשאירע שארבע מאות הפעמים היו לריק, לא גער בתלמידו ולא כעס, אלא להיפך, עודדו בדברים "הב דעתך ואתני לך", ושנה עמו עוד ארבע מאות פעמים נוספות, הרי זו שבירת המידות מאין כמוה. ובזכות שבירת מידות זו זכה הוא עצמו, וזיכה את כל בני דורו לחיי העוה"ב, וכענין האמור ביותר בן עזיחה.</p>

3. ספר שיחות מוסר

שיחות	מאמר מד	מוסר	קפה
			<p>שעתא אמינא השתא קאי מר, השתא קאי מר, א"ל הב דעתך ואתני לך, הדר אתני ליה ד' מאות זימני, וע"ש בגמ' שע"י כך זכה שיוסיפו על שנותיו ד' מאות שנה. ואמנם, מעלת המעשה הזה גדולה היא ונשגבה, אולם יש להבין כיצד זה הסכים ר' פרידא לכך, והלא כשלימד ד' מאות פעמים בודאי שהיה בזה ביטול תורה [באיכות], כי הגם שכבר נאמר ו"מתלמידי יותר מכולם", מ"מ מלימוד זה שלימד כ"כ הרבה פעמים נראה שלא נוסף לר' פרידא מאומה, וא"כ איך זה באמת נהג כן ולא חשש מביטול תורה.</p> <p>וכנראה שטעמו של ר' פרידא היה שבלמוד זה הוא יתרגל ויגדל במידת המתניות, כי בשביל ללמוד ד' מאות פעמים עם תלמיד כזה צריך מידה רבה של סבלנות, ונמצא שבכל פעם ופעם התעלה ר' פרידא במידת המתניות.</p> <p>ואכן, לא נגרע לר' פרידא מתורתו, כי זכה ונוספו לו ד' מאות שנים. ויש לנו ללמוד מכאן, כי ההנהגה במתניות ובסבלנות, מלבד גודל מעלתה, היא כולה רווח ואין באים על ידה לידי הפסד.</p>

4. שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ד סימן כו

ד. ודברי חתם סופר על מה שאר"ע ואהבת לרעך כמוך זהו כלל גדול בתורה. הוא בתורה ומצות דוקא דבעניני עוה"ז הא דרש ר"ע דחייך קודמין תמוהין מאד דבתורה ודאי תורתו קודמת כמפורש בקידושין דף כ"ט ע"ב שאף מלמוד תורה של בנו הוא עדיף וכ"ש מלמוד תורה דאחרים, ועיין ברמב"ם פ"א מת"ת ה"ד שפסק זה ובה"ב פסק שבנו קודם לבן ובנו קודם לבן חברו, וכן איכא דין קדימה בצדקה ברמ"א יו"ד סימן רנ"א סעי' ג' עיי"ש, ופשוט שבתורה הוא עצמו עדיף על אחרים יותר הרבה מבצדקה, דבצדקה פשוט שרק לחם שלו קודם ללחם של אחרים אבל אם חסר לו בשר ולחברו לחם צריך ליתן לחם לחברו ולא יאכל הוא בשר ועיין בפ"ת סימן רנ"א ס"ק ד' מפורש זה לענין שאר קדימות וכמו כן פשוט שהוא לענין קדימת עצמו מאחרים אף שהוא עני שצריכין ליתן לו גם בשר, ובתורה ברור שאף מי שיוודע כבר מסכת אחת ואפילו סדר שלם הוא קודם ללמוד סדרים האחרים מללמד האחרים אף אותה המסכת, וגם בעניני עוה"ז ליכא איסור אלא רשות אם אינו פקוח נפש ממש שאז מסתבר שאסור ואילו בתורה הוא גם אסור להקדים האחרים מלמוד

עצמו. אך הוריתי שכל ת"ח אף שצריך לעצמו והוא גדול מאד מחוייב ללמד מקצת זמן גם עם אחרים אף שמתבטל מתורת עצמו והבאתי ראיה מהא דר' פרידא שלימד לתלמיד קשה הבנה שהוצרך ללמד עמו ד' מאות זימני בעירובין דף נ"ד ע"ב אף שבזמן הזה היה יותר טוב אם למד לעצמו והיה לו שכר גדול חי ד' מאות שנה וכל דורו הביא בזכות זה לעוה"ב, שלכאורה היה אסור דלעצמו היה עדיף, דהוא למד עמו במקצת הזמן שמחוייב לבטל מתלמודו ולמד עם אחרים, ומסתבר לי שהוא ג"כ שיעור מעשר עשירית הזמן שיש לו ללמוד תורה ואולי יכול להוסיף עד חומש וע"ע לענין השיעור. ולענין מצוה אם הוא וחברו צריכין לקיים מצוה וא"א אלא לאחד ודאי שאם יתן לחברו יעבור על העשה לכן לא מובן דברי החת"ס וצע"ג בכוננתו. ובכלל לא ידוע ענין הקדימות לחיוב האהבה, דכיון דהוא שליכא אלא לאחד ור"ע לא סבר כבן פטורא דימותו שניהם אלא מחוייבין ליתן רק לאחד ולהציל אחד, ממילא אף שהוא והאחר ממש שוין לו באהבה ובכל החיובים דמאי חזית דדמא דחבראי סומק טפי דלמא דמא דידי סומק טפי כלשון התוס' לענין שבלא מעשה אין חייב למסור עצמו בסנהדרין דף ע"ד ע"ב ד"ה והא. והלמד דלרעך לפי פשוטו הוא במקום את שברוב מקראות כתוב בכה"ג בלשון את וכן ואהבת לו כמוך דכתיב בגר הוא במקום אותו, ואף שאיכא מ"ד דדריש אתין גם הלמד ידרוש.

5. שערי ישר הקדמה

ועל פי דרך זה יובן סגולת הצדקה שמעשרת את בעליה, כמו שדרשו חז"ל על הכתוב עשר תעשר, עשר בשביל שתתעשר (תענית דף ט'), שכמו שהממונה על אוצרות הממשלה באוצר קטן, אם ישמור תפקידו כראוי אז יתמנה להיות גזבר על אוצר גדול מזה, אף אם לא יצטיין במעלות אחרות, ולהיפך, אם יתגלה חסרון במשמרתו, לא יועילו לו כל מעלות שימצאו בו, ויורידוהו למשרה קטנה מזה, כמו כן באוצרות שמים הניתנים לאדם, אם מעשר כראוי ממלא תפקיד הגזברות שלו כראוי ליטול לעצמו כפי דרכי התורה, ומחלק למי שראוי כ"כ עפ"י הוראת התורה, אז יתעשר ויתמנה לגזברות על אוצר גדול מזה וכן הלאה למעלה למעלה, למען יתקיים רצון העליון בהטבת הכלל ע"י שמירת האוצר, ובזה איש נאמן רוח עושה רצון קונו יתברך. וכן אפשר להרגיש בענין המסופר בגמרא תענית דף כ"ו מעשה נורא, באיש קדוש נחום איש גם זו שע"י שפעם אחת לא מילא חובתו במצות צדקה לפי הרגשתו, גזר על עצמו שיסומאו עיניו ויתגדמו ידיו ויתקטעו רגליו, וכן נתקיימה גזירתו, והוא כפי הדרך הנהוג אצל השרים הגדולים שאם מרגיש בעצמו שלא מילא חובת משמרתו, הוא מגיש בקשה לפטרו ממשמרתו, כל זאת נהג בעצמו איש קדוש זה אחרי שידע בעצמו שכל כוחותיו אינם שלו והוא רק כגזבר על זה, לכן אם רק קרה לו משגה בשמירת תפקיד הגזברות שלו, גזר על כל אבריו להתפטר מעבודתם, וכן הוא בשפע טל שמים של קניני החכמה, שראוי לכל איש שחננו העליון יתברך איזה יתרון חכמה, להשריש בנפשו שורש עמוק, שקנין זה לא ניתן לו לעצמו, רק להיות כגזבר ע"ז לחלק למי שראוי לזה, ואם ישמור כראוי תפקיד זה ללמד למי שראוי ללמד אז יתעלה למשרה גדולה מזה, ויתעשר יותר ויהיה גזבר על אוצר גדול מזה. ואולי יש להסביר ענין זה מה שאמרו ומתלמידי יותר מכולם, שמלבד ענין הטבעי שבזה, הנה סגולת הצדקה ומעשר הרוחני מועיל לזה להתעלות ולהתגדל, כמו בסגולת מעשר כספים כנ"ל.

6. מגדים חדשים

חייב אדם לשנות לתלמידו ארבעה פעמים כו'. הנה בגמ' כאן מיירי שהרצ' ילמד להלמיד ארבעה פעמים, וזוה יצין התלמיד ההלכה לאשורו. ומצינו במדרש לענין שהרצ' צענמו ילמוד ארבעה פעמים לפני שמלמד לתלמידים, צצ"ר (פכ"ד, ה) רצנן ורצי אחא, רצנן אמרין כל דיצור ודיצור שהיה הקצ"ה אומר למשה, היה אומר שמי פעמים בלבו ואח"כ היה אומר למשה. ורצי אחא ארבעה, אז ראה חד, ויסקרה חד, הכינה חד, וגם חקרה חד, ואח"כ ויאמר לאדם זה משה ע"ש. וזיפ"ת שם כתב, זה נא ללמד דרך ארץ לאדם הלומד תורה צרכים, כי ילמוד מקודם לנפשו

ארבעה פעמים עד שיורגלו ד"ת צפיו ע"ש. וכ"ה צוה"ק בהקדמה (דף ה' ע"א), ואיהו אסתכל בה זמנא ומרין ותלמא וארבע זמנין ולבנא אמר לון ע"ש.

ביסוד ושורש העבודה (שער הנילוך פ"ג) כתב,
חיוב גדול לחזור על לימודו עכ"פ לא פחות
מד' פעמים, ולבר זה נרמז בזה"ק בהקדמת
בראשית דף ה' ע"א, גם בגמרא דעירובין דף נד
בברייתא דכילד סדר משנה ע"ש. ול"צ מה שהביא

7. פתח עינים מסכת עירובין דף נד עמוד ב

אמר ר"א חייב אדם לשנות לתלמידו ד"פ וכו' המפרשים נתנו רמז בזה דד"פ כתיב למ"ד בכ"ב אותיות התורה. למד פשוטה ועוד ג' למד במילוי אותיות אלף גמל דלת ומכאן רמז שצריך ד"פ עכ"ד ואפשר לרמוז כי דלת שהיא ארבעה בה רמוז דת למד שילמד ד"פ כי אות דלת במילוי הוא דת ל' שפיל למד ודוק:

8. ספר פנים יפות על דברים פרק לב פסוק מז

ויש לפרש עוד ע"פ מ"ש דהמע"ה [תהילים צב, יג] צדיק כתמר יפרח וגו' שתולים בבית ה' וגו' עוד ינובון בשיבה וגו', ענינו לפי מה שפרשנו בפרק (שני דייני) ואלו מגלחין [מו"ק יז]. כי מלאך ה' צבאות הוא **אם הרב דומה למלאך ה' צבאות למוד ממנו**, דהיינו דכתיב [זכריה ג, ז] ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה ואחז"ל **שהצדיק נקרא מהלך שהולך ממעלה למעלה, אבל המלאך עומד במעלתו משעת בריאתו**, ופרשנו בזה מה שאמר דהמע"ה [תהילים קמח, ה-ו] במזמור הללו ה' מן השמים וגו' כי הוא צוה ונבראו ויעמידם לעד לעולם שמהללים על בריאתם שאין בהם חשש ירידה, כמו באדם שהם מהלכין שהת"ח עולים למעלה כל זמן שמזקינים דעתם מתישבת עליהם, לא כן זקני ע"ה שמהלכים מלמעלה למטה לכך נמנו וגמרו נוח לאדם שלא נברא [עירובין יג ע"ב], אבל המלאכים שהם עומדים ואין יורדים מהללים על בריאתו, וז"ש יהללו את שם ה' כי הוא צוה ונבראו ויעמידם לעד לעולם בלי שום ירידה, **והנה הרב הלומד עם התלמיד אם כוונתו בלימוד בשביל עצמו לעלות למעלה אין התלמיד יכול לקבל ממנו וצריך להשפיע במידת התלמיד כדי להעלותו**, והיינו דכתיב במרע"ה [שמות לג, יא] ודיבר ה' אל משה פנים אל פנים ושב אל המחנה, דהיינו ששב מן המעלה שהיה לו בשעה שדיבר ה' עמו פא"פ אל מדרגת המחנה כדי שיכול להעלותו ולקבל ממנו, **וזהו דומה למלאך שאינו הולך למעלה אלא עומד במעלתו באותו שעה כדי להעלות התלמיד אליו וזהו דומה למלאך, וכדי שלא יאמר החכם כי הלימוד הוא גרעון אליו שאם היה באותו שעה לומד בעצמו היה הולך במעלה יותר, אמנם מצינו בר' פרידא [עירובין נד ע"ב] שישנה לתלמידו ארבע מאות פעמים והוסיפו לו ארבע מאות שנה, והטעם בזה שמוסיפין לו שניו כדי שישלים חכמתו הראוי לו אם היה שונה לעצמו, וז"ש [אבות פ"ו, מ"ז] גדולה תורה שנותנת חיים לעושיה, פירוש כי אמרו חז"ל [סנהדרין צט ע"ב] המלמד לחברו תורה הוא כאילו עשהו, וכן בשאר מעשיו שא"א לו לעשות ע"י אחרים, אע"פ שבאותו שעה שלומד עם תלמידו ועושהו אינו יכול לעלות למעלה, נגד זה מאריכין לו ימיו ושניו להשלים מעלתו, צדיק כתמר יפרח דהיינו כתמר שעושה פירות ואינו גדל למעלה, אבל הארז בלבנון ישגה מתוך שאינו עושה פירות הוא גדל למעלה מאוד, א"כ יאמרו השתולים בבית ה' דהיינו במעלות עליונות הנקראים בית ה' חדרים הפנימיים כדכתיב [משלי כד, ד] ובדעת חדרים ימלאו, וכשהם יפריחו ללמוד לאחרים נמשלין לחצרות ה' דהיינו כחצר לבית, חדרים חיצונים, ע"ז אמר עוד ינובון בשיבה דהיינו שיאריך הש"י שנתם להיות דשנים ורעננים מחכמתם ודעתם כמ"ש [קנים פ"ג, מ"ו] כשמזקינים דעתם מתישבת ורמז לדבר זקן ושיבה מספרו דעת, וז"ש מרע"ה אשר תצום את בניכם ואל תאמרו כי דבר רק הוא מכם שכבר עלו באותו מעלה ואיך ימנעו מעלתם ועלייתם למעלה, וע"ז כי הוא חייך ואורך ימך, ואמר לשבת על האדמה כמ"ש [ב"ב קנח ע"ב] אורא דא"י מחכים:**

9. ספר תורת משה לחת"ס - קצת ח"ת לסיום ששה סדרי משנה

ולתוס' יו"ט ש"ס מתחיל במ"ם מאימתי ומסיים במ"ם שלום נגד מ' יום שניתנה תורה ע"ש והנה אחז"ל תני מיני' ארבעין זמני דמי' לי' כמאן דמנח בכיס' ופרש"י פ"ק דמגילה נגד מ' יום שניתנה תורה ונראה היינו דקרא רבי ספרו משנה ר"ל מ' שנה שישנה משנתו מ' זימני ועד"ז קרא רב אשי ספרו תלמוד כמשאחז"ל רבי פרידא למד לתלמידו ת' פעמים והיינו תלמוד ת' למוד

10. מגדים חדשים

חייב אדם לשנות לתלמידו ארבעה פעמים
 ב'. הנה בגמ' כאן מיירי שהרב ילמד
 לתלמיד ארבעה פעמים, וזה יצין התלמיד
 ההלכה לאשורו. ומאזנו צמדרש לענין שהרב צעמנו
 ילמוד ארבעה פעמים לפני שילמד לתלמידים,
 צ"ר (פכ"ד, ה) רצן ורצי אחא, רצן אמרין כל
 דיבור ודיבור שהיה הקצ"ה אומר למה, היה
 אומר שמי פעמים בלבו ואח"כ היה אומר למה.
 ורצי אחא ארבעה, אז ראה חד, ויפירה חד, הכינה
 חד, וגם חקרה חד, ואח"כ ויאמר לאדם זה משה
 ע"ש. וציפ"ת שם כתב, זה צא ללמד דרך ארץ
 לאדם הלומד תורה צדיים, כי ילמוד מקודם לנפשו

ארבעה פעמים עד שיורגלו ד"ת צפיו ע"ש. וכ"ה
 צוה"ק בהקדמה (דף ה' ע"א), ואילו אסתכל זה
 זמנא ומרין ותלמא וארבע זמנין ולצמא אמר לון
 ע"ש.

ביסוד ושורש העבודה (שער הניצוץ פ"ג) כתב,
 חיוב גדול לחזור על לימודו עכ"פ לא פחות
 מד' פעמים, ודבר זה נרמז צוה"ק בהקדמת
 צראשית דף ה' ע"א, גם בגמרא דעירובין דף נד
 צברייתא דכי"ד קדר משנה ע"ש. ול"צ מה שהציא

11. ספר בניהו בן יהודע על עירובין דף נד/א

שם ניחא לך דליספו על חיך ארבע מאות שנים, או דתזכי את וברך לעלמא דאתי. הא דזכה לכולי האי בשביל
 יגיעת ת' זמנין שהוסיף באותו היום בלבד, ולא זכה בעבור יגיעתו בזה בכל יום ויום, היינו כי איכות ת' זמני
 הנוספים אין לה שיעור, מפני כי לפי טבע האנושי היה לו לכעוס עליו שאיבד טרחתו בכדי, והוא לא מבעיאי
 שלא כעס אלא חזר ולמדו עוד ת' זמני בפנים צהובות ובשמחת לב, אחר שהוא יגע עתה הרבה מחמת ת'
 הראשונים ולכך זכה בעבורם לכל שכר הגדול הזה:

12. מגדים חדשים

רבי פרידא הוה ליה ההוא תלמידא דהוה
 תני ליה ארבע מאה זימני ב'. מלינו
 צ"ס צממה מקומות שנקטו המספר "ארבע
 מאות" צדרך גומא והפלגה, עיין מה שהבאנו צזה
 צצרכות (נא צ) צד"ה ותצרא ד' מאה דני. אמנס
 כאן נראה צפשות דהמספר ארבע מאות הוא
 ממש ואינו צדרך הפלגה.

וראיתי צס' תומנו"א (ערך ר' פרידא) שכתב, צלי
 ספק מה שאמרו חז"ל שהוסיפו לו ד'
 מאה שנה, הוא צלשון גומא, שא"כ היה חי עוד
 צימי הגאונים, ולא היו שותקין מלהזכיר דבר נפלא
 כזה ע"ש. והנה הן אמנס שמלינו צחז"ל צממה
 מקומות המספר ארבע מאות צדרך גומא, ועיין

13. ספר בניהו בן יהודע על עירובין דף נד/א

אמר הקב"ה תנו לו זו וזו. י"ל לפי פשט הדברים שבני דורו הם הנמצאים במשך שנות חייו בעולם הזה, נמצא
 נוספה הבטחה של בני דורו על חד ארבע ממה שהיתה בתחלה בהכרזת בת קול, יען כי עתה שזוכה להוסיף לו
 ת' שנה, נמצא שכל הנמצאים במשך ת' שנה נקראים בני דורו שצריך שיבואו לעולם הבא. ונראה לי בס"ד כי
 ביאור דבר זה כבר נתבאר בדברי רבינו האר"י ז"ל בשער מאמרי רשב"י דאין הכונה על הנמצאים בעולם הזה
 במשך שנות חייו שחי בעולם הזה. אך סוד הענין הוא דכל הנשמות מתחלקים לששים רבוא שרשים מחולפים

זה מזה, ובכל שורש יש ס' רבוא ניצוצות נשמות. והנה כל הניצוצות התלויים בשורש נשמת רבי פרידא נקראים בני דורו אף על פי שאין כולם נמצאים יחד עמו בזמן אחד, אלא מיום בריאת הנשמות עד לעתיד לבא כל אחד מתגלגל בזמן הראוי לו עד שנשלם להתקן. והנה בקצת שרשים יארע שאיזה ניצוץ נשמה פרטית תלך לאיבוד, שנשארה בתכלית סיום הציורוף והזיקוק בסיגים האחרונים, ואינה יכולה להצטרף מרוב דקותה ורבוי הסיגים, אשר עליה נאמר [ישעיהו ס"ו כ"ד] ויצאו וראו בפגרי האנשים וכו', לכן הבטיחו השם יתברך שבכל ניצוצי הנשמות שבשרש רבי פרידא כולם יתוקנו על ידי הגלגולים ולא ישאר אפילו אחד מהם שיאבד ח"ו, וזה בזכותו כי השרש הטוב כל ענפיו נתקנים עד כאן לשונו יע"ש. נמצינו למידין דאין הכונה שיבואו לעולם הבא בעודם רשעים בלתי תיקון, אלא הכונה שיתוקנו על ידי גלגולים ויצליחו בתיקונם, שלא ישאר אפילו ניצוץ אחד אבוד שלא יהיה לו חלק לעולם הבא. ונמצינו למידין גם כן דאומרה בני דורו אין הכונה על הנמצאים בעולם הזה במשך שנות חייו, אלא הכונה על אותם ניצוצות נשמות שבשרשו שבכל שורש יש ששים רבוא ניצוצות נשמות ואלו נקראים בני דורו, והשתא בזה נתבארה חקירתינו דאחר שאמר הקב"ה תנו לו זו זו לא נשתנית הבטחה של בני דורות על הכרזה שהכריזה בת קול להיות נוספת על חד ארבע:

14. תוספות מסכת עירובין דף נד עמוד ב

תנו לו זו זו - והא דאמר בפרק בתרא דמגילה (דף כז): שאלו תלמידיו את ר' פרידא במה הארכת ימים אמר להן מעולם לא קדמני אדם לבית המדרש [1] הא והא גרמא לו [2] אי נמי באותה שעה לא ידע שאמר ליה הקב"ה תנו לו זו זו עד לאחר שחי ארבע מאות שנה.

